

Mensenrechten, gendergelijkheid en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) in het kader van internationale duurzame ontwikkeling.

POST 2015 DISCUSSIEPAPER MET AANBEVELINGEN – Rondetafel 18 februari 2013

De discussies rond het nieuwe raamwerk voor internationale ontwikkelingssamenwerking zijn in volle gang. Maatschappelijke organisaties zijn doorlopend met elkaar in dialoog over hoe mensenrechten, gendergelijkheid, SRGR en duurzame ontwikkeling met elkaar verbonden zijn en hierin verankerd moeten worden. Wij verwelkomen de mogelijkheid om met het Ministerie van Buitenlandse Zaken ideeën uit te wisselen over gezamenlijke inspanningen en strategieën. Dit document dient ter input voor deze discussie, die zal plaatsvinden op 18 februari 2013. Dit document is geenszins een eindstation, maar biedt voeding aan deze discussie en aan de voortzetting van de dialoog.

Introductie: Nieuwe ronde – nieuwe kansen

Het post 2015 raamwerk moet een gelijkwaardige en duurzame wereld zonder armoede bevorderen, waarin de rechten van elk individu worden erkend, inclusief hun seksuele en reproductieve rechten.

Gender ongelijkheid en ontkenning van mensenrechten, met name seksuele en reproductieve rechten, zijn structurele ondermijnende factoren in duurzame ontwikkeling. Nederland wordt internationaal gezien als een voorvechter op juist deze thema's. De komende maanden kan de Nederlandse overheid ambitie laten zien door openheid te verbeteren over structurele en onderliggende obstakels in duurzame ontwikkeling, bestrijding van armoede en sociale ongelijkheid, milieuproblemen en de mondiale crises.

Hoewel de Millennium Development Goals (MDGs) op een aantal terreinen vooruitgang hebben gerealiseerd, is er ook kritiek op de wijze waarop zij het mondiale ontwikkelingsparadigma het afgelopen decennium hebben bepaald. De nadruk ligt op concrete problemen, wat de indruk wekt dat armoede met technocratische toepassingen kan worden opgelost. De millenniumdoelen hebben te weinig oog voor onderliggende factoren die armoede veroorzaken of in stand houden, zoals ongelijkheid, mensenrechtenschendingen, de klimaatcrisis, oneerlijke handel en conflicten. Bovendien zijn de millenniumdoelen te vrijblijvend. Wanneer de doelen niet worden behaald, heeft dat geen enkele gevolgen. **Verandering en vooruitgang blijven met name achter in het realiseren van gendergelijkheid en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, en in de promotie en bescherming van mensenrechten.**

De uitwerking van het post 2015 raamwerk biedt een **unieke kans** om onderliggende oorzaken van armoede en ongelijkheid aan te pakken; de nieuwe agenda te verankeren in al bestaande internationale mensenrechten instrumenten en internationale afspraken aan elkaar te verbinden; en grotere inzet op seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, gendergelijkheid en mensenrechten te genereren. De totstandkoming van een nieuw internationaal raamwerk is een complex proces, waarbij de valkuil ontstaat dat discussies en besluiten ver af komen te staan van de rechten en behoeften van de mensen om wie het uiteindelijk gaat. Wij zien kansen om een **visie over ontwikkeling** uit te werken vanuit open discussies over de structurele en onderliggende factoren van armoede, sociale onrechtvaardigheid, *inequalities* en *inequities*.

Dit document komt voort uit een consultatie bijeenkomst met maatschappelijke organisaties, georganiseerd op 11 december 2012, waarbij 40 aanwezigen een breed spectrum aan organisaties vertegenwoordigden. Deze bijeenkomst is gefaciliteerd door Rutgers WPF en drie op lidmaatschap gebaseerde netwerken:

WO=MEN Dutch Gender Platform is een netwerk van ongeveer 140 leden, waaronder NGOs, vrouwenrechten organisaties, academici en kennisinstellingen, militairen, zelfstandig ondernemers en individuen. Middels beleidsbeïnvloeding, kennisuitwisseling en voorlichting zet het netwerk zich in voor genderrechtvaardigheid voor vrouwen en mannen, meisjes en jongens, wereldwijd. WO=MEN vertegenwoordigt een groot kapitaal aan kennis en ervaring dat wordt ingezet om vernieuwende oplossingen voor hedendaagse vraagstukken vorm te geven.

Share-Net is het netwerk van NGOs, universiteiten, kennisinstellingen, studenten en individuele experts werkzaam op het gebied van Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten, en HIV. Share-Net zorgt voor de uitwisseling van informatie, kennis en ervaringen tussen de verschillende actoren, met inbegrip van het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken, op het gebied van SRGR en HIV, met als doel de interventies van leden in ontwikkelingslanden te verbeteren.

WECF (Women in Europe for a Common Future) is voorzitter van de Women's Major Group, een van de 9 "Major Groups" die deelnemen in de VN onderhandelingen over duurzame ontwikkeling. Deze groep vertegenwoordigt de belangen van meer dan 300 vrouwenorganisaties uit 80 landen in het nieuwe proces van de "Sustainable Development Goals" (SDGs) zoals besloten op de Rio+20 top in Juni 2012. Het SDG proces is een intergouvernementeel proces waar 70 landen o.a. Nederland plaats hebben in de "Open Working Group on SDGs". De SDG-doelen zullen in de toekomst zeer waarschijnlijk samengaan met de post 2015 doelen.

Rutgers WPF komt in Nederland en wereldwijd op voor seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) van elk individu, door middel van onderzoek, programma's en advocacy. Rutgers WPF is een lid organisatie van Share-Net en WO=MEN Dutch Gender Platform.

Principes

Specifiek zouden we Nederland willen oproepen zich in te zetten voor de volgende *principes*:

- **Mensenrechten** – in het nieuwe raamwerk moeten de universele rechten van mensen centraal staan. Kernbegrippen zijn autonomie en individuele ontwikkeling. Met een focus op de meeste arme, kwetsbare en gemarginaliseerde groepen. Ongeacht of zij leven in lage-, middel-, of hogere inkomenslanden. Cruciaal hierin is de erkenning dat vrouwenrechten een integraal onderdeel zijn van mensenrechten, en vice-versa.
- **Holistische benadering** – hanteer een breed begrip en benadering van ontwikkeling, waarin rechten, welzijn, en gezondheid van mensen aan de basis staan. Kernbegrippen zijn gelijkwaardigheid, rechtvaardigheid, *equity en equality*, sociale verdeling, non-discriminatie, en duurzaamheid.
- **Transformative change** – een focus op verandering die duurzaam is en problemen in de kern aanpakt. Door het veranderen van onderliggende structuren en systemen, waaronder ongelijke machtsrelaties die voorkomen uit patriarchale normen en waarden.
- **Inclusiviteit** – de “Road to Post 2015” vraagt om een transparant en participatief proces, waarin verschillende stakeholders op een betekenisvolle manier moeten worden betrokken. Het maatschappelijk middenveld, met name vrouwen- en jongerengroepen, moet bij de totstandkoming en implementatie van het nieuwe raamwerk betrokken zijn. Het is van belang dat *grassroots* en lokale organisaties worden ondersteund en versterkt om betekenisvol en vanuit hun expertise bij te kunnen dragen.

De toegevoegde waarde van Nederland

Vervul - zoals vaker in het verleden met betrekking tot vrouwenrechten, mensenrechten, en homorechten – in Europees en internationaal verband een leidende rol, zowel strategisch als inhoudelijk. Initieer overleg met ‘like-minded countries’ wereldwijd.

Vind het wiel niet opnieuw uit, maar bouw voort!

- Het post 2015 raamwerk moet **universeel** zijn en op basis van gedeelde verantwoordelijkheid tussen naties. Het universele post 2015 raamwerk moet vervolgens kunnen worden vertaald naar **context-specifiek** beleid en doelen op regionaal, nationaal en lokaal niveau, aansluitend bij de behoeften en belemmeringen op elk niveau. *Mensenrechten* moeten daarbij de norm zijn.
- Voor echte verbetering van gendergelijkheid, vrouwenrechten en SRGR zijn er bestaande commitments waarop voortgebouwd moet worden. De taal én de afspraken van het Beijing Platform for Action (BPfA), de International Conference on Population and Development (ICPD) Programme of Action (PoA), CEDAW, en de voortkomende resoluties en verdragen, bieden een stevig kader.
- Wat wel nodig is, is meer **elan** en **commitment**. Bij nationale, regionale en lokale overheden, bij NGO's, en bij oude en nieuwe partners, zoals private sector actoren.
- Het schort nog aan de **implementatie** en **accountability** van gemaakte afspraken. Het post 2015 raamwerk moet sterk worden gesteund door mechanismes die de volgende aspecten bevatten:
 - Formuleren van de *juiste targets* die verder gaan dan kwantitatieve doelstellingen, en zich ook richten op impact, verandering en processen;
 - Toekenning van *financiële middelen* en waar deze voor worden ingezet;
 - *Tijdslijnen* die uiteenzetten hoe en wanneer verandering gemonitord kan worden
 - *Accountability* mechanismen die het mogelijk maken overheden en andere stakeholders verantwoordelijk te houden voor juiste implementatie en besteding van middelen.
- Stock-taking: Je kunt geen (nieuwe) plannen maken zonder een inventarisatie van hoe de oude plannen hebben uitgewerkt en wat de huidige situatie is. Zet daarom in op een stock-taking exercitie, parallel aan de MDG review, om nieuwe afspraken te voeden. Dring aan op een gelijkwaardige integratie van ICPD+20, MDG+15, Beijing+20 en Rio+20 processen. **De uitkomsten van de review van de International Conference on Population and Development Programme of Action (PoA) moeten een officiële plek krijgen in het post 2015 proces.**

Gendergelijkheid - Wat voor wereld willen we?

Gender equality is zowel een mensenrecht (normatief doel) als een voorwaarde voor duurzame ontwikkeling.

Gender ongelijkheid komt voort uit ongelijkwaardige systemen en ongelijke machtsverhoudingen, gebaseerd op patriarchale normen en waarden. Je kunt niet aan gendergelijkheid werken zonder dat te analyseren en adresseren in je interventies. Een focus op gendergelijkheid start vanuit de wens te transformeren naar meer gelijkwaardige en inclusieve maatschappijen. De structurele oorzaken van mensenrechtenschendingen, genderongelijkheid en

discriminatie moeten aan de basis staan van de discussies over het post 2015 raamwerk.

MDG3 pleit voor de bevordering van gendergelijkheid en empowerment van vrouwen. Echter, de millenniumdoelen erkennen niet dat gendergelijkheid naast een doel op zich ook essentieel is voor het bereiken van alle ontwikkelingsdoelen. De millenniumdoelen benaderen gendergelijkheid als statisch en zijn te weinig ondersteunend aan de rechten van vrouwen en gemarginaliseerde groepen. Het nieuwe post 2015 raamwerk zou de positie van vrouwen als *change agents* en hun rol in duurzame ontwikkeling moeten benadrukken, in plaats van enkel als kwetsbare slachtoffers. Net zo goed als dat mannen niet alleen maar daders, maar ook *agents of change* zijn.

Aanbevelingen

- Hanteer het adagium “vrouwenrechten zijn mensenrechten” (Wenen, 1993).
- Hanteer het brede/diepe begrip van gendergelijkheid. Het is meer dan empowerment van vrouwen alleen (wel belangrijk!), het gaat over **relaties** tussen mensen. Alle mensen moeten dezelfde kansen en rechten hebben, zowel formeel als in de praktijk, zodat zij keuzes over hun eigen leven kunnen maken zonder te worden gelimiteerd door stereotypes, rigide gender rollen en vooroordelen.
- Gender (on)gelijkheid moet begrepen en aangepakt worden vanuit een **intersectionele benadering**, met erkenning voor diversiteit en de manieren waarop verschillende factoren - zoals etniciteit, gender identiteit, seksuele oriëntatie, leeftijd en handicap - marginalisering en discriminatie kunnen verhogen en verergeren.
- Zet in op een **eigenstandige gender equality doelstelling**, in combinatie met de opname van **gender componenten in alle andere doelstellingen** (gender mainstreaming). Dit is in lijn met de Nederlandse inzet op een twee-sporen strategie in het buitenlandbeleid.
- In 2015 is het tevens 20 jaar nadat het **Beijing Platform for Action** (BPfA, 1995) werd aangenomen. De taal én de afspraken uit het BPfA zijn niet onderhandelbaar.
- Zet daarom in op een **stocktaking exercitie** om nieuwe afspraken te voeden. Goede, evidence based rapportages over alle twaalf critical areas of concern uit het BPfA en enige emerging issues, zoals gerelateerd aan VNVR 1325.
- **Inclusiviteit** betekent o.a. dat grassroots (vrouwenrechten)organisaties betekenisvol mee moeten kunnen denken en beslissen over het nieuwe raamwerk, alsmede over de uitvoering daarvan. Hun stem moet gehoord worden.
- Gender gaat ook over mannen. Neem ook het bevorderen van positieve “**masculiniteiten**” op in discussie over *gender equality*: positieve invullingen van man zijn, zoals zorg en vaderschap, afwijzen van geweld (tegen vrouwen). Denk bijvoorbeeld aan “men”streaming in gender mainstreaming.

Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) – Wat voor wereld willen we?

Het realiseren van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) draagt direct bij aan verbeterde gezondheid van vrouwen, mannen en jongeren, gendergelijkheid en vrouwenemancipatie, mensenrechten, duurzame ontwikkeling en individueel welzijn alsmede aan sociale en economische ontwikkeling, op individueel en maatschappelijk niveau.

De International Conference on Population and Development Programme of Action (Cairo Agenda) en de daaropvolgende afspraken en resoluties benadrukken de cruciale rechtenbenadering van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, daar waar Millenniumdoel 5 dit onvoldoende doet. Het is van belang dat het post 2015 raamwerk een geïntegreerde aanpak laat zien van de Cairo agenda, de Millennium Declaration, de Beijing Platform of Action en internationale mensenrechten instrumenten zoals CEDAW als het gaat om SRGR. Daarbij moet het hele spectrum van SRGR aan bod komen, van *maternal health* tot seksuele gezondheid, toegang tot

veilige en legale abortus, toegang tot seksuele voorlichting en anticonceptie naar keuze, preventie van soa's, inclusief hiv en de erkenning van seksuele en reproductieve rechten.

De helft van de wereldbevolking is onder de 24 jaar en juist de seksuele en reproductieve rechten van jongeren worden genegeerd. De millenniumdoelen hebben jongeren buiten beschouwing gelaten. Het post 2015 raamwerk moet specifiek aandacht hebben voor de behoeftes en rechten van jongeren, met name voor hun recht op seksuele voorlichting en jeugd vriendelijke seksuele en reproductieve zorg zonder discriminatie, geweld, of dwang. Zij moeten actief en betekenisvol worden betrokken bij de totstandkoming van het post 2015 raamwerk en het daaropvolgende beleid en implementatie.

Inequities en *inequalities* in een land en tussen mensen uit zich met name als het seksuele en reproductieve gezondheid en rechten betreft, met name in **toegang** tot de nodige SRGR informatie, educatie, zorg/diensten en de **discriminatie en uitsluiting** van bepaalde groepen, zoals jongeren, rurale vrouwen, mensen met een beperking, mensen met hiv, LHBTQI, sekswerkers en migranten.

Aanbevelingen

- Nederland moet zich – in de EU en internationaal - **sterk en vocaal inzetten** op seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, met name op de zaken die binnen het MDG framework onvoldoende aandacht hebben gekregen zoals veilige en legale abortus, SRGR van jongeren, seksuele voorlichting, seksuele rechten, seksuele oriëntatie en genderidentiteit, gendergelijkheid en vrouwenemancipatie.
- Het post 2015 raamwerk moet een antwoord bieden op de structurele oorzaken van armoede en de langzame vooruitgang op het realiseren van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, door *inequalities*, *inequities*, discriminatie en stigma tegen te gaan, en door **legale, politieke en sociale barrières** in de toegang tot universele seksuele en reproductieve gezondheid weg te nemen.
- Laat seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, en gendergelijkheid, niet versplinteren onder algemene principes: SRGR en gendergelijkheid verdienen een **prominente eigen plek** in het post 2015 raamwerk met een eigen set van indicatoren, accountability mechanismes en budgettering.
- Het realiseren van SRGR vraagt om een geïntegreerde aanpak van universele toegang tot seksuele en reproductieve **gezondheid**, het realiseren van seksuele en reproductieve **rechten** en verbeterde systemen voor de **financiering** van SRGR.
- De uitkomsten van de review van de International Conference on Population and Development Programme of Action (PoA) moeten een **officiële plek** krijgen in het post 2015 intergouvernementeel proces om implementatie van de PoA te ondersteunen en om de rechtenbenadering van seksuele en reproductieve gezondheid te promoten.

Duurzame ontwikkeling en Gender - Wat voor wereld willen we?

Specifieke aandacht moet gaan naar de meest gemarginaliseerde vrouwen wier rechten op constante voet worden geschonden. Het gaat daarbij om mensenrechten als een startpunt: vrouwen hebben het recht op participatie, voedsel, educatie, werk, gezondheid, keuzes te maken over hun eigen lichaam, seksualiteit en hoeveel kinderen ze willen en wanneer. Daarbij moet gekeken worden naar de wereld om haar heen. Het recht op voedsel komt in gevaar doordat zij geen land bezit, haar land wordt afgepakt, haar grond vervuild is, of haar oogst wordt verwoest door natuurrampen. Doordat vrouwen in veel landen minder rechten hebben, worden ze sneller slachtoffer van vervuiling en verwoesting van hun natuurlijke leefomgeving. Bijvoorbeeld, de FAO schat dat wereldwijd slechts 1-2% van (land)eigendom in handen van vrouwen is.

Aanbevelingen

Op het gebied van water en sanitatie (als voorbeeld).

Vier hoofddoelstellingen – gestoeld op een mensenrechten benadering en gezondheid als prioriteit:

1. *Safe drinking water for all*
2. *Sanitation for all*
3. *Zero morbidity and mortality due to lack of hygiene*
4. *All excreta and wastewater are safely stored, transported and adequately treated (before being used or being disposed in the environment in a safe and acceptable manner)*

Specifieke Gender subdoelstellingen:

- Prioriteit voor veilig water en sanitatie voor allerarmsten – slums, landelijke en afgelegen gebieden

“De vervuiler betaalt” is het basisprincipe voor een transformatie naar duurzame, meer gelijkwaardige en inclusieve maatschappijen. Maar dit alleen is niet genoeg. Het is gebleken dat wanneer er geen sancties zijn op vervuiling, transformatie niet zal plaatsvinden. Bijvoorbeeld, huidige financieringsstromen voor klimaat kunnen schadelijk zijn voor vrouwen – zoals voor vrouwen die afhankelijk zijn van toegang tot bossen voor hun levensonderhoud. Vrouwen en lokale gemeenschappen moeten worden versterkt in hun rechten t.o.v. bedrijven en financieringsinstellingen.

Het recht op **water en sanitatie** is voor vrouwen en meisjes een essentieel mensenrecht, en het gebrek aan toegang hiertoe belemmert vrouwen en meisjes om volledig deel uit te maken van de maatschappij – onderwijs te volgen, economische activiteiten te ontwikkelen, enz. Vrouwen zijn gevoeliger voor infecties en worden vaker geconfronteerd met seksueel geweld door en afstanden en gebrek aan toegang tot sanitaire voorzieningen.

- Veilig drinkwater en sanitatie in alle scholen
- Verzekeren van veilige menstruele hygiëne voor alle vrouwen
- Voorkomen van iedere vorm van water-gerelateerde seksuele intimidatie
- Alle kinderen wormpjes-vrij (helminth-free)

Voorbeelden mogelijke maatregelen:

- Specifieke budget-lines (loketten) voor vrouwen om te investeren in water en sanitaire voorzieningen tegen lage rente (<5%)
- Bewustwordingscampagnes over WASH om de taboes te breken rond menstruele hygiëne en toiletten
- Campagnes voor ontwormen van kinderen (ook in de EU!)

Realiseren van mensenrechten – Wat voor wereld willen we?

Hoewel er verschillende internationale afspraken zijn die het belang van mensenrechten voor ontwikkeling benadrukken, zijn mensenrechten in de millenniumdoelen nauwelijks aan bod gekomen. Naast internationale mensenrechten instrumenten zoals CEDAW, erkennen de ICPD PoA en Beijing PfA dat gendergelijkheid, mensenrechten en vrouwenemancipatie cruciaal zijn in ontwikkeling. De structurele ontkenning en schending van mensenrechten heeft geresulteerd in langzame progressie op gendergelijkheid en emancipatie van vrouwen, seksuele en reproductieve gezondheid en gelijkwaardige en duurzame ontwikkeling. Het is van belang dat mensenrechten centraal staan in de post 2015 agenda en dat de bovengenoemde internationale afspraken en verdragen worden geïntegreerd in het nieuwe raamwerk.

Daarnaast biedt het post 2015 raamwerk een kans om veel meer nadruk te leggen op transparantie en accountability. Overheden wereldwijd en andere stakeholders moeten verantwoordelijk worden gehouden voor de progressie en implementatie van de post 2015 agenda. De ontwikkeling van mensenrechtenindicatoren is van belang om ongelijkheid, *inequities* en discriminatie aan te pakken die significante impact hebben op ontwikkeling. De targets en indicatoren, en het beleid, de implementatie en de financiële middelen moeten transparant zijn voor burgers en *civil society* om verandering te kunnen monitoren. Daarnaast is het van belang dat burgers en *civil society*, met name vrouwen- en jongerengroepen, betekenisvol kunnen participeren in de totstandkoming en uitvoering van het post 2015 raamwerk en het daaropvolgende beleid.

Aanbevelingen

- In de post 2015 agenda moeten **mensenrechten centraal** staan: ontwikkel daarom mensenrechtenindicatoren en implementatie- en financieringsplannen. Deze moeten worden vertaald naar nationale contexten en *civil society* moet betrokken zijn bij de vertaling hiervan.
- De post 2015 moet op een betekenisvolle manier aandacht schenken aan het tegengaan van ongelijkwaardigheid, *inequities*, discriminatie, stigma en sociale en legale **barrières** die het realiseren van mensenrechten belemmeren.
- Integreer al bestaande mensenrechtenafspraken en – instituten in de post 2015 agenda en bouw voort op bestaande nationale, regionale en internationale mensenrechtenraden en – instituten voor betekenisvolle **accountability** processen. Maak gebruik van bestaande **mensenrechten instituten** voor effectieve accountability.